

Plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken 2022-2024

Jordbruksverkets tillsynsvägledning enligt miljöbalken utgår från en treårig plan. Vi uppdaterar planen en gång per år. Av vår plan framgår hur vi tar hänsyn till den nationella tillsynsstrategin, den nationella kontrollplanen inom livsmedelskedjan och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Huvudsyftet med planen för tillsynsvägledning är att tydliggöra för kommuner och länsstyrelser vilken tillsynsvägledning vi planerar att genomföra under perioden 2022-2024 och på vilket sätt vi kommer ge vägledningen.

I planen finns en bakgrundsbeskrivning till varför denna plan har tagits fram samt en uppföljning av tidigare plan för tillsynsvägledning som genomfördes under åren 2019-2021.

Författare

Miljöregelenheten

Bilderna på första sidan är tagna av:

Vinterbild: Urban Wigert

Vårbild: Thomas Adolfsén, Scandinav bildbyrå

Sommar: Mats Pettersson

Höst: Mats Pettersson

Sammanfattning

Jordbruksverkets plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken är treårig och visar den inriktning som vi kommer att ha med vår vägledning gentemot länsstyrelser och kommuner under 2022-2024. Vår aktivitetsplan uppdateras årligen, vilket skapar förutsättningar för en aktuell, planerad och väl definierad tillsynsvägledning. Planen för tillsynsvägledning är utformad så att förutsättningarna för en likvärdig tillsyn i hela landet stärks.

I planen har vi tagit hänsyn till miljökvalitetsmålen, Agenda 2030, den nationella tillsynsstrategin, Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan, Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, kommande och ändrad lagstiftning samt önskemål om tillsynsvägledning som länsstyrelser och kommuner framfört.

Prioriterad tillsynsvägledning för 2022-2024

Aktiviteter 2022

- Nationellt vägledningsprojekt om integrerat växtskydd inom jordbruk
- Webinarium där resultaten från projektet Växtnäringstillsyn på hästgårdar presenteras
- Ta fram ett prioriteringsstöd för riskbaserad växtnäringstillsyn på jordbruksföretag och hästgårdar kopplat till lämplig tillsynsfrekvens
- Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäringsområdet
- Uppdatera vägledningen Gödsel och miljö
- Ta fram en digital föreläsning om BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar
- Årlig handläggarträff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar
- Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel
- Årlig handläggarträff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken
- Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring

Aktiviteter 2023

- Webinarium där resultaten från projektet Integrerat växtskydd på jordbruk presenteras
- Utveckla vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel
- Utveckla vägledningsmaterial om lagring av växtskyddsmedel
- Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäringsområdet
- Årlig handläggarträff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar
- Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel

- Årlig handläggarring om tillsynsvägledning enligt miljöbalken
- Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring

Aktiviteter 2024

- Nationellt tillsynsprojekt inom växtnäingsområdet
- Utveckla vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel
- Utveckla vägledningsmaterial om spridning av växtskyddsmedel
- Årlig handläggarring om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar
- Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel
- Årlig handläggarring om tillsynsvägledning enligt miljöbalken
- Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring

Innehåll

Sammanfattning	3
1 Inledning	6
1.1 Syfte	6
1.2 Avgränsning	6
2 Prioriterad tillsynsvägledning 2022-2024	7
2.1 Aktiviteter 2022	7
2.2 Aktiviteter 2023	8
2.3 Aktiviteter 2024	9
3 Samordning med andra myndigheter	10
3.1 Syftet med samordningen	10
3.2 En gemensam planeringsprocess	10
3.3 Planerade nationella tillsynsprojekt	11
3.4 Övrig planerad samverkan	11
4 Jordbruksverkets arbete med tillsynsvägledning	12
4.1 Jordbruksverkets sektorsansvar och tillsynsvägledningsområde	12
4.2 Stöd och råd till tillsynsmyndigheter	15
4.3 Uppföljning och utvärdering av tillsyn enligt miljöbalken	16
4.4 Samordning av tillsynen enligt miljöbalken	16
5 Uppföljning av tidigare plan för tillsynsvägledning 2019-2021	17
5.1 Aktiviteter 2019	17
5.2 Aktiviteter 2020	18
5.3 Aktiviteter 2021	20
6 Behov av tillsynsvägledning och prioriteringar	22
6.1 Kartläggning	22
6.2 Synpunkter från tillsynsmyndigheterna	22
6.3 Analys av vägledningsbehov utifrån miljömålen	23
6.4 Identifierade behov av tillsynsvägledning	24
Bilaga 1 Aktiviteter kopplat till miljömålen	26
Bilaga 2 Aktiviteter kopplat till överväganden	28
Bilaga 3 Arbetsgruppens förslag på tänkbara fokusområden i den nationella tillsynsstrategin 2022-2024	26

1 Inledning

Jordbruksverket ska som tillsynsvägledande myndighet bidra till att säkerställa att miljöbalkens syfte med hållbar utveckling uppnås. Det finns ett stort behov av tillsynsvägledning hos både länsstyrelserna och kommunerna som utför tillsyn enligt miljöbalken. Ny och förändrad lagstiftning inom våra ansvarsområden gör att efterfrågan på tillsynsvägledning de senaste åren har ökat.

Planen för tillsynsvägledning bygger på en analys utifrån miljömålsarbetet, Agenda 2030, gällande och kommande lagstiftning samt utifrån de önskemål och behov som uttalats av framförallt länsstyrelser och kommuner. Planen tar dessutom hänsyn till och sammanfattar de aktiviteter som vi har utlovat i den nationella tillsynsstrategin, Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan samt Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Tanken är att planen för tillsynsvägledning ska vara ett hjälpmedel för länsstyrelserna och kommunerna i deras egen planering av tillsyn enligt miljöbalken.

I planen för tillsynsvägledning redovisar vi vilka delar inom vårt vägledningsområde som vi ser som mest prioriterade att vägleda kring under 2022-2024. Aktivitetsplanen kommer att uppdateras årligen under den kommande treårsperioden.

1.1 Syfte

Syftet med vår tillsynsvägledningsplan är att förbättra förutsättningarna för en rättssäker, likvärdig och effektiv tillsyn i hela landet. Planen tillsammans med de årliga uppdateringarna ska tydliggöra för kommuner och länsstyrelser vilken tillsynsvägledning vi kommer att genomföra under perioden och på vilket sätt det kommer att ske.

1.2 Avgränsning

Denna plan gäller det samlade ansvaret för tillsynsvägledning som Jordbruksverket har enligt miljötillsynsförordningen (2011:13) samt EU:s förordning om offentlig kontroll (EU) 2017/625¹. Planen gäller för tidsperioden 2022-2024.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG

2 Prioriterad tillsynsvägledning 2022-2024

Vi har vägt samman resultatet av genomförd kartläggning, analysen av vägledningsbehov, tillsynsmyndigheternas önskemål samt de områden där vi själva ser ett behov av att utöka vår tillsynsvägledning.

I den nationella tillsynsstrategin samt i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan har Jordbruksverket åtagit sig att genomföra vissa aktiviteter under de kommande åren. Dessa aktiviteter har vi sammanställt i denna plan för tillsynsvägledning. Tid och resurser för att genomföra ytterligare vägledningsinsatser, än det som redan har utlovats, är begränsade varför endast ett fåtal ytterligare aktiviteter kommer att presenteras. Vår prioritet är att i första hand genomföra det som har utlovats i den nationella tillsynsstrategin samt i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan.

I bilaga 1 och 2 redovisar vi vilka aspekter som har påverkat valet av de vägledningsinsatser som vi kommer att prioritera under 2022-2024.

2.1 Aktiviteter 2022

- **Nationellt vägledningsprojekt om integrerat växtskydd inom jordbruk**
Projektet syftar till att utveckla kontrollerna som utförs av kommuner och länsstyrelser samt följa upp resultatet från tidigare tillsynsprojekt. Jordbruksverket är huvudansvarig för projektet. Inom projektet kommer vägledningmaterial att tas fram. Den aktiva kontrollfasen kommer att vara mellan den 1 mars-30 september 2022.
- **Webbinarium där resultaten från projektet Växtnäringstillsyn på hästgårdar presenteras**
Tillsynsprojektet från 2021 slutredovisas.
- **Ta fram ett prioriteringsstöd för riskbaserad växtnäringstillsyn på jordbruksföretag och hästgårdar kopplat till lämplig tillsynsfrekvens**
Syftet med vägledningen är att hjälpa tillsynsmyndigheterna i deras arbete med att prioritera vilka verksamheter som bör få regelbundna tillsynsbesök.
- **Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäringsområdet**
Syftet är att öka kunskapen om växtnäringslagstiftningen hos inspektörerna, vilket på sikt leder till mer enhetliga och rättssäkra bedömningar.
- **Uppdatera vägledningen *Gödsel och miljö***
I samband med att Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring uppdateras finns det behov av att uppdatera vår vägledning.

- **Ta fram en digital föreläsning om BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar**
Syftet med föreläsningen är att ge en kort bakgrund till BAT-slutsatserna för att underlätta för inspektörer som ska granska miljörapporter och utföra tillsyn på dessa verksamheter.
- **Årlig handläggartäff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar**
- **Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel**
Denna aktivitet genomförs i samverkan med Kemikalieinspektionen.
- **Årlig handläggartäff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken**
Målgruppen för träffen är länsstyrelserna.
- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring**

2.2 Aktiviteter 2023

- **Webbinarium där resultaten från projektet Integrerat växtskydd inom jordbruk presenteras**
Vägledningsprojektet från 2022 slutredovisas.
- **Utveckla vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel**
Syftet är att utbilda och vägleda kontrollmyndigheterna så att kontrollerna av aktörer inom mindre kontrollområden, såsom biologiska växtskyddsmedel och specialodlingar, blir mer likriktade och enhetliga i hela landet.
- **Utveckla vägledningsmaterial om lagring av växtskyddsmedel**
Befintligt vägledningsmaterial om lagring av växtskyddsmedel ses över och utvecklas för att ge ett bättre stöd till kontrollmyndigheterna. Arbetet kommer att genomföras i samverkan med Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket.
- **Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäringsområdet**
Syftet är att öka kunskapen om växtnäringslagstiftningen hos inspektörerna, vilket på sikt leder till mer enhetliga och rättssäkra bedömningar.
- **Årlig handläggartäff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar**
- **Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel**
Denna aktivitet genomförs i samverkan med Kemikalieinspektionen.
- **Årlig handläggartäff om tillsyns-vägledning enligt miljöbalken**
Målgruppen för träffen är länsstyrelserna.
- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring**

2.3 Aktiviteter 2024

- **Nationellt tillsynsprojekt inom växtnäringsområdet**
Projektet syftar till att utveckla tillsynen som utförs av kommuner och länsstyrelser samt likrikta tillsynen över hela landet.
- **Utveckla vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel**
Syftet är att utbilda och vägleda kontrollmyndigheterna så att kontrollerna av aktörer inom mindre kontrollområden, såsom biologiska växtskyddsmedel och specialodlingar, blir mer likriktade och enhetliga i hela landet.
- **Utveckla vägledningsmaterial om spridning av växtskyddsmedel**
Befintligt vägledningsmaterial om spridning av växtskyddsmedel ses över och utvecklas för att ge ett bättre stöd till kontrollmyndigheterna. Arbetet kommer att genomföras i samverkan med Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket.
- **Årlig handläggarträff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar**
- **Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel**
Denna aktivitet genomförs i samverkan med Kemikalieinspektionen.
- **Årlig handläggarträff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken**
Målgruppen för träffen är länsstyrelserna.
- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring**

3 Samordning med andra myndigheter

Tillsynsvägledande myndigheter ska aktivt verka för samordning och samverkan i frågor om tillsynsvägledning. Tillsynsrådet är ett samverkans- och samrådsorgan för myndigheter som arbetar med föreskrifter, tillsynsvägledning och tillsyn enligt miljöbalken. Myndigheterna under Tillsynsrådet har gemensamt beskrivit vilka fem egenskaper som karaktäriserar god tillsynsvägledning:

- **Planerad:** Tillsynsvägledningen bedrivs regelbundet och systematiskt med utgångspunkt från vad som är prioriterat på nationell och regional nivå.
- **Koordinerad:** Tillsynsvägledningen anpassas tidsmässigt mellan olika sakområden eftersom målgruppen kan vara densamma.
- **Tydlig:** Den tillsynsvägledande myndigheten visar tydligt hur den prioriterar sin tillsynsvägledning och varför.
- **Kommunikativ:** Tillsynsvägledningen förmedlas på det sätt som bäst bidrar till att utveckla tillsynen.
- **Tillgänglig:** Både skriftlig och muntlig tillsynsvägledning går lätt för mottagaren att få tag på och förstå.

Enligt miljötillsynsförordningen ska Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket och Folkhälsomyndigheten ha planer för tillsynsvägledning. Av planerna ska det framgå hur myndigheterna tagit hänsyn till den nationella tillsynsstrategin. Inom Tillsynsrådet har en gemensam process utvecklats för hur myndigheterna ska samverka när de tar fram planerna och hur planerna ska ta hänsyn till den nationella tillsynsstrategin.

3.1 Syftet med samordningen

Syftet med samordningen är att myndigheternas planer för tillsynsvägledning ska tas fram genom liknande arbetsformer, vilket bland annat ger möjlighet till samverkan kring tillsynsvägledande aktiviteter. Ytterligare ett syfte är att samordna kommunikationsinsatser till gemensamma målgrupper och att tidsmässigt anpassa myndigheternas tillsynsvägledning mellan olika sakområden.

3.2 En gemensam planeringsprocess

Den gemensamma processen innebär att de centrala myndigheterna följer en överenskommen metod när de tar fram sina respektive planer för tillsynsvägledning. Följande steg finns beskrivna i den gemensamma processen:

1. Intern behovskartläggning och miljömålsanalys
2. Extern gemensam behovskartläggning

3. Intern analys och prioritering
4. Samordning av planerade aktiviteter
5. Beslut och återkoppling

För 2022–2024 års planer har processen fått anpassas efter den nationella tillsynsstrategin. Den interna behovskartläggningen tog sin utgångspunkt i de lägesbilder och förslag på fokusområden som tagits fram inom arbetet med strategin. Den gemensamma externa behovskartläggningen genomfördes som ett öppet formulär på webben under samma period som strategins inspelsportal låg öppen. Syftet med formuläret var att kommuner och länsstyrelser kunde ge synpunkter på vilka tillsynsområden de ansåg vara mest prioriterade vad gäller tillsynsvägledning. Syftet var också att kartlägga i vilken form målgrupperna föredrar att få tillsynsvägledningen. Vid den analys och prioritering som följde vägde fokusområden och preciseringar inom den nationella strategin tungt. De åtgärder inom strategin som innebär tillsynsvägledning plockades rakt in i planerna för tillsynsvägledning. På liknande sätt har redan utlovade aktiviteter i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan hanterats av Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen.

3.3 Planerade nationella tillsynsprojekt

Den gemensamma processen underlättar för de centrala myndigheterna att hitta tillsynsprojekt och -kampanjer att samverka i. Den ger också förutsättningar för att anpassa resurskrävande tillsynsprojekt och -kampanjer tidsmässigt, eftersom målgruppen kan vara densamma.

Jordbruksverket planerar under perioden att genomföra följande nationella tillsynsprojekt/kampanjer:

- Integrerat växtskydd på jordbruk, 2022
- Växtnäringstillsyn på jordbruk, 2024

3.4 Övrig planerad samverkan

Jordbruksverket samverkar med övriga tillsynsmyndigheter genom deltagande i Tillsynsrådet, samt deltagande i arbetsgrupper och projekt inom ramen för rådets arbete.

Vi ingår i styrgruppen för Miljösamverkan Sverige vars verksamhet är inriktad på att driva olika projekt som rör aktuella tillsynsfrågor på länsstyrelsenivå.

Miljösamverkan Sverige är en samverkan mellan länsstyrelserna och Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten samt Jordbruksverket. Vi deltar i projekt som arbetar med frågeställningar som är viktiga för vårt sektorsansvar.

Vi arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen med mål och aktiviteter som utlovas i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan.

4 Jordbruksverkets arbete med tillsynsvägledning

4.1 Jordbruksverkets sektorsansvar och tillsynsvägledningsområde

Enligt 3 kap. 13 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ska Jordbruksverket ge tillsynsvägledning i frågor om:

1. djurhållande verksamheter och verksamheter inom jordbruks- och trädgårdsområdet utom i frågor som omfattas av Kemikalieinspektionens vägledningsområde enligt 6 § miljötillsynsförordningen (2011:13)
2. föreskrifter som Jordbruksverket meddelat med stöd av förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel
3. avfall enligt 15 kap miljöbalken när frågorna avser
 - a) retursystem i de fall frågorna regleras i förordningen (2005:220) om retursystem för plastflaskor och metallburkar
 - b) hantering av sådant avfall som i bilaga 3 till avfallsförordningen (2020:614) beskrivs som avfall från forskning, diagnos, behandling eller förebyggande av djursjukdomar där det ställs särskilda krav på insamling och bortskaffande på grund av smittofara och som enligt 2 kap. 3 § avfallsförordningen ska anses vara farligt avfall (avfallstyp 18 02 02*).

Jordbruksverket är Sveriges förvaltningsmyndighet inom jordbruk, fiske och landsbygd. Det innebär att vi ska ha kompetens inom ämnesområdena djurhållning, växtodling, jordbruks- och trädgårdsnäringsens miljöpåverkan, marknaderna för jordbruksprodukter och livsmedel samt landsbygd. Det finns områden som ligger inom vårt sektorsansvar men där andra myndigheter har tillsynsvägledningsansvar. Exempel på detta är tillsynsvägledning för markavvattning och artskydd i jordbrukslandskapet. Det finns även ett antal områden där flera myndigheter delar ansvaret för vägledningen, exempelvis användning av växtskyddsmedel och vägledning om spridning av gödsel inom vattenskyddsområden.

Vårt tillsynsvägledningsansvar är brett och omfattar både EU-förordningar, miljöbalken, nationella förordningar och föreskrifter. Vi ska också aktivt arbeta för samordning och samverkan med övriga myndigheter i frågor om tillsynsvägledning.

Enligt miljötillsynsförordningen ska vi ge särskilt stöd till länsstyrelserna i deras arbete med tillsynsvägledning till kommunerna. Länsstyrelserna ansvarar för tillsynsvägledning till kommunerna utifrån ett regionalt perspektiv med anpassning till regionala och lokala förhållanden.

4.1.1 Djurhållande verksamheter

Vi ansvarar för tillsynsvägledning för alla djurhållande verksamhet som bedrivs på landsbygden med undantag för vattenbruk, där Havs- och vattenmyndigheten tillsynsvägleder.

I miljötillsynsförordningen är djurhållande verksamhet preciserad som en egen verksamhet, skild från verksamheter inom jordbruks- och trädgårdsområdet. Det betyder att Jordbruksverkets har ett vidare ansvar för tillsynsvägledning än för frågor kopplade till djurhållning på jordbruksföretag. Ridskoleverksamheter, trav- och galoppänläggningar och pälsdjursuppfödningar ser vi som naturligt att de ingår inom vårt vägledningsområde eftersom miljöpåverkan från dessa verksamheter stämmer väl överens med problemområden för annan djurhållning på jordbruksföretag.

Övrig djurhållning som till exempel kennelverksamhet och djurparker är områden där vi vägleder om frågor uppkommer.

4.1.2 Miljöfarliga verksamheter och IED-anläggningar

I 2 kap. miljöprövningsförordningen beskrivs de verksamheter inom jordbrukssektorn som är tillstånds- och anmälningspliktiga. Jordbruksverkets vägledning för miljöfarliga verksamheter är generell och vi vägleder inte i enskilda ärenden.

Större anläggningar för svin- och fjäderfän klassas som IED-anläggningar (Industrial Emissions Directive) enligt industriutsläppsförordningen. Vi ansvarar för att publicera information som rör tillstånd för IED-anläggningar på vår webbplats. Det kan till exempel vara domar, beslut och dispenser samt åtgärder som utförs vid nedläggning av IED-verksamheter.

Vi tillsynsvägleder vid uppodling av skogsmark och övrig mark. Uppodlingen görs för att kunna producera foder, livsmedel eller andra råvaror på den aktuella arealen.

4.1.3 Växtnäring

I vårt uppdrag ingår att motverka läckage av växtnäring från jordbruks- och trädgårdsnäringen. Det gäller både växtnäringsförluster som sker via diffust näringsläckage från åkermarken och de näringsförluster som sker från punktkällor. Vi arbetar även för att den ammoniakavgång som uppkommer i anslutning till djurhållning ska hållas så låg som möjligt avvägt mot djurskydd och smittskydd.

Vi vägleder om all gödselhantering och gödselanvändning (mineralgödsel, stallgödsel och andra organiska gödselmedel) inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Vi har även tagit fram allmänna råd till miljöbalkens hänsynsregler som gäller gödselhantering och användning oavsett verksamhetsområde och omfattning.

4.1.4 Växtskydd

Jordbruksverket vägleder om användning av växtskyddsmedel på jordbruksmark, på plantskolor och i växthus. Lagring av växtskyddsmedel, påfyllning och rengöring av sprututrustning ingår i vårt vägledningsområde även om det är Naturvårdsverket som föreskriver om spridning av växtskyddsmedel.

Vi är ansvariga för utbildningarna för att få behörighet att sprida växtskyddsmedel av klass 1L och 2L. Det är länsstyrelserna som håller i kurserna för sprutförarna men det är Jordbruksverket som fastställer kursplanen.

Vi vägleder om vilka uppgifter som ska dokumenteras av sprutföraren i samband med att växtskyddsmedel sprids.

Vi är ansvariga för tillsynsvägledning om våra föreskrifter rörande integrerat växtskydd (IPM, integrated pest management). Det omfattar även verksamheter som ligger utanför jordbruksområdet såsom golfbanor, fotbollsanläggningar eller liknande som sprider växtskyddsmedel.

Sprututrustning som används för bekämpning ska vara funktionstestad och godkänd av Jordbruksverket. En egen teknisk översyn av utrustningen ska ske regelbundet. Vi är ansvariga för att vägleda om hur en egen teknisk undersökning bör gå till, vilka sprutor som ska funktionstestas och godkännas samt hur ofta det ska ske.

4.1.5 Natur- och kulturvärden i jordbruket

Jordbruksverket är den myndighet som ansvarar för miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Det innebär bland annat att vi utreder, analyserar och föreslår åtgärder som ska leda till att miljömålet nås samt följer upp och utvärderar hur det går.

Ett rikt odlingslandskap handlar både om att bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga och odlingslandskapets natur- och kulturvärden. Till vår hjälp har vi bland annat Jordbruksverkets föreskrifter om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket där vi också har ansvaret för tillsynsvägledning gentemot länsstyrelserna. Föreskrifterna innehåller bland annat bestämmelser om innehållet i en ansökan om att ta jordbruksmark ur jordbruksproduktion, den hänsyn som ska tas i jordbruksdriften till olika landskapselement som exempelvis brukningsvägar, träd och buskar, vilken hänsyn som ska tas i ängs- och betesmarker och vad som gäller vid skötsel av trädor.

4.1.6 Avfall och retursystem

Vi har ansvar för tillsynsvägledning för frågor som rör hantering av avfall som i bilaga 3 till avfallsförordningen (2020:614) beskrivs som avfall från forskning,

diagnos, behandling eller förebyggande av djursjukdomar där det ställs särskilda krav på insamling och bortskaffande på grund av smittofara och som anses vara farligt avfall.

Enligt miljötillsynsförordningen har Jordbruksverket och kommunerna delat ansvar för tillsyn av retursystem för plastflaskor och metallburkar som regleras av förordningen om retursystem för plastflaskor och metallburkar. Vi har tillsynsvägledningsansvaret inom området gentemot kommunerna.

4.2 Stöd och råd till tillsynsmyndigheter

För att effektivisera och likrikta tillsynen i hela landet har Jordbruksverket regelbundet genomfört nationella tillsynsprojekt tillsammans med kommuner, länsstyrelser och i vissa fall andra centrala verk. Inom ramen för projekten har vi tagit fram informationsmaterial, checklistor och lathundar. Utformningen av tillsynsprojekten har varierat utifrån vägledningsområde och resurser. Vid uppstarten av större tillsynsprojekt anordnar vi uppstartsträffar/webbinarium och efter avslutat projekt presenterar vi resultatet vid liknande träffar.

Vi får många frågor om lagstiftning, tillsyn och kontroll från inspektörer, handläggare, jordbrukare och allmänhet. Vårt webbforum Effektiv Näring är vår främsta vägledningskälla gentemot kommuner och länsstyrelser. På webbforumet kan inspektörer och handläggare ställa frågor till varandra eller direkt till oss på Jordbruksverket. Huvudsyftet med webbforumet är att vår information och tillsynsvägledning ska nå ut till fler på ett effektivt sätt. Det är även här som vi samlar allt material som rör våra tillsynsprojekt. Effektiv näring inbegriper vägledningsområdena växtnäring, växtskydd, IED-anläggningar och animaliska biprodukter.

Jordbruksverkets webbplats är en annan viktig del av Jordbruksverkets tillsynsvägledning. Det mesta av vårt skriftliga vägledningsmaterial finns publicerat på webbplatsen för att jordbrukare och allmänhet ska ha möjlighet att ta del av vår vägledning till tillsynsmyndigheterna. Vi arbetar kontinuerligt med att uppdatera och förbättra webbplatsen.

Jordbruksverket bjuder årligen in länsstyrelserna till tillsynsvägledningsträffar om miljötillsyn på jordbruk där vi informerar om aktuella händelser inom området, till exempel om föreskriftsändringar och vägledningsmaterial. Träffarna är också tänkta att fungera som ett forum för oss att samla in synpunkter från länen om vilka svårigheter som tillsynsmyndigheterna upplever i miljötillsynen. Vi ser länsstyrelsen som en viktig samarbetsmyndighet när det gäller tillsynsvägledningen till kommunerna.

Vi deltar vid länsstyrelsernas årliga träffar med handläggare som arbetar med tillståndsprövning av ärenden inom miljöbalken. I den mån vi har möjlighet deltar vi också vid regionala handläggartäffar om tillsyn.

4.3 Uppföljning och utvärdering av tillsyn enligt miljöbalken

För att veta om tillsynen fungerar som det är tänkt behöver den följas upp och utvärderas. Naturvårdsverket följer årligen upp kommuners och länsstyrelser miljöbalkstillsyn i samråd med Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen och länsstyrelserna. Kommunerna och länsstyrelserna får bland annat redogöra för resurstillgång, eventuell samverkan och antal tillsynsobjekt inom olika tillsynsområden samt hur de har prioriterat tillsynsresurserna. De tillsynsvägledande myndigheterna följer också upp tillsynsmyndigheternas tillsyn inom olika fördjupningsområden som varierar från år till år. Dessa uppföljningar syftar till att ge en mer detaljerad bild av tillsynen inom specifika tillsynsområden.

Resultaten från uppföljningarna används av tillsynsmyndigheterna, de centrala tillsynsvägledande myndigheterna och länsstyrelserna för att utveckla arbetet med tillsyn och vägledning.

4.4 Samordning av tillsynen enligt miljöbalken

För att samordna och effektivisera tillsynen har vi de senaste åren valt att genomföra nationella tillsynsprojekt. Tillsynsprojekt sätter fokus på ett visst tillsynsområde och insatserna blir koncentrerade till en och samma tidsperiod runt om i landet. Det ökar möjligheterna till jämförelse och likabehandling mellan verksamheterna. Vår ambition är att regelbundet genomföra nationella tillsynsprojekt.

Genom webbforumet Effektiv näring har vi kontinuerlig kontakt med tillsynsmyndigheterna. Via forumet kan vi enkelt sprida information och får input om vilka frågor som är relevanta att diskutera för inspektörerna samt vilka problem som upplevs i fält.

På vår webbplats har vi skrivit om hur vi ser att tillsynen bör prioriteras utifrån en riskbedömning. Vi planerar att utveckla vår vägledning kring riskbedömning under 2022-2024.

Jordbruksverket har tillsammans med Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Havs- och vattenmyndigheten, Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna ett regeringsuppdrag att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn enligt miljöbalken. I uppdraget ingår bland annat att föreslå åtgärder för att utveckla en samlad nationell uppföljning och utvärdering av tillsyn och tillsynsvägledning. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen den 31 december 2023. Förhoppningsvis kommer resultatet av utredningen att leda till en mer samordnad tillsyn framöver.

5 Uppföljning av tidigare plan för tillsynsvägledning 2019-2021

Den 29 november 2018 beslutade vi vår plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken för åren 2019-2021. Under perioden har vi strävat efter att utföra tillsynsvägledande aktiviteter som leder till att miljö kvalitetsmålen *Giftfri miljö*, *Ingen övergödning* och *Ett rikt odlingslandskap* kan uppnås. Den ursprungliga planen har till stor del följts men på grund av oförutsägbara händelser och uppdrag har planen fått revideras något. Aktivitetsplanen, som är en del av planen för tillsynsvägledning, har årligen uppdaterats.

5.1 Aktiviteter 2019

- **Tillsynsprojekt om tillsyn av användningen av växtskyddsmedel på golfbanor**
Projektet genomfördes under 2018 i samverkan med Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen och kommuner. Naturvårdsverket var huvudansvarig för projektet. Under våren 2019 sammanställdes resultatet och redovisades för tillsynsmyndigheterna vid ett webbforum den 22 mars 2019.
- **Tillsynsprojekt om tillsyn i fält gällande växtnäring och växtskyddsmedel med koppling till vatten**
Vi genomförde ett tillsynsprojekt om tillsyn i fält under 2019 i samverkan med Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, länsstyrelser och kommuner. Jordbruksverket var huvudansvarig för projektet. Tillsynen utfördes av kommunerna samt de länsstyrelser som har kvar tillsyn på tillståndspliktiga jordbruk mellan 1 september till 30 november 2019. Totalt deltog 65 kommuner och länsstyrelser och de genomförde cirka 270 inspektioner.
- **Informationsinsats/vägledning kring kommande uppdaterade bestämmelser om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket**
Vi har inte genomfört någon extra informationsinsats kring våra föreskrifter om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket under 2019, då uppdateringen av föreskriften försenades.
- **Utbildningsinsats kring beräkningsverktyget som är framtaget för att hantera dispensärenden inom biotopskydd**
Vi har inte genomfört någon utbildning om beräkningsverktyget under 2019 då vi beslutade att beräkningsverktyget ska avvecklas vid årsskiftet 2019/2020. Anledningen till att beräkningsverktyget tas bort är bland annat att Jordbruksverket inte har något tillsynsvägledningsansvar för biotopskyddsdispenser. Det ansvaret är istället uppdelat mellan

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten. Det blev oklart för både tillsynsmyndigheterna (länsstyrelserna), för domstolarna och för de berörda lantbrukarna var tillsynsansvaret ligger och vart de ska vända sig med sina olika frågor kring biotopskyddet.

- **Utbildningsinsats med koppling till kommande vägledningsmaterial om prövning och tillsyn av spridning av gödsel inom vattenskyddsområden**

Under 2019 har vi slutfört arbetet att tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten ta fram en vägledning om Hantering av gödsel inom vattenskyddsområde för grundvattentäkter i form av en rapport (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2019:26). Havs- och vattenmyndigheten hade huvudansvar för vägledningen. Som underlag och komplement till rapporten finns även en sammanställning från SLU som redogör för Jordbruk och läckage av nitrat till grundvatten – Naturliga processer, odlingsystem och risk för påverkan.

- **Årlig handläggartäff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken**

Den årliga handläggartäffen arrangerades i Jönköping den 3 oktober 2019.

- **Handläggartäff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar**

Den 15 maj 2019 bjöd vi in handläggare på länsstyrelser och kommuner till ett Skype-möte för att diskutera BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar samt bedömningen av deras miljörapporter. På mötet deltog ca 50 miljöinspektörer.

- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv näring**

Webbforumet Effektiv Näring är vår främsta kanal för tillsynsvägledning gentemot länsstyrelser och kommuner. Allt vägledningsmaterial som vi tar fram publiceras på forumet. Vi svarar regelbundet på frågor och vägledningen som rör våra tillsynsprojekt sker främst via detta forum. Under 2019 har vi skickat ut 12 mail med information till medlemmarna i forumet. Det fanns totalt 727 medlemmar i webbforumet vid årets slut.

5.2 Aktiviteter 2020

- **Webbinarium där resultaten från tillsynsprojektet Tillsyn i fält presenteras.**

Under 2020 har vi sammanställt resultaten från tillsynsprojektet Tillsyn i fält i en rapport. Resultatet presenterades för tillsynsmyndigheterna på ett webinarium den 2 april 2020. Cirka 220 personer deltog på webinariet.

Under hösten 2020 har vi uppdaterat checklisten och lathunden som användes i tillsynsprojektet och bland annat gjort förtydliganden kring

dräneringsbrunnar. Vi har även kompletterat vår vägledning genom att vi spelat in en kort föreläsning om dräneringsbrunnar, deras funktion och utformning. Filmen finns publicerad på vårt webbforum Effektiv näring.

- **Informationsinsats om EUs nya kontrollförordning och den nationella kontrollplanen inom växtskyddsmedelsområdet.**

Den 15 september 2020 anordnade vi ett webinarium tillsammans med Kemikalieinspektionen där vi presenterade utvalda artiklar i EUs nya kontrollförordning som påverkar tillsyn/kontroll inom växtskyddsmedelsområdet samt vårt arbete med den nationella kontrollplanen. Under året har vi tagit fram operativa mål, indikatorer och aktiviteter för växtskyddsmedelsområdet. Målen gäller för 2021-2025.

- **Webbinarium om vägledningsmaterial om prövning och tillsyn av spridning av gödsel inom vattenskyddsområde.**

Denna aktivitet prioriterades bort under 2020.

- **Förstärkt vägledning om egenkontroll på jordbruksföretag. Aktiviteten är kopplad till vattenmyndigheters åtgärdsprogram för vatten.**

Arbetet med att uppdatera våra webbsidor om egenkontroll har påbörjats men har inte hunnit slutföras under 2020.

- **Informationsinsats om spridning och lagring av gödselmedel efter uppdatering av föreskriften om miljöhänsyn i jordbruket.**

Vi har inte genomfört någon extra informationsinsats kring våra föreskrifter om miljöhänsyn i jordbruket under 2020. Uppdateringen av föreskriften har försenats och den kommer att remitteras och beslutas under 2021. Därefter kommer denna informationsinsats att kunna genomföras.

- **Informationsinsats om våra föreskrifter om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket.**

I samband med att Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2020:2) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket beslutades i januari 2020 publicerade vi ett vägledningsmaterial. Materialet har uppdaterats under året. Föreskriften presenterades vid en länsstyrelseträff under våren, men övriga inplanerade träffar ställdes in på grund av pandemin.

- **Handläggartäff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar.**

Den 6 maj 2020 bjöd vi in handläggare på länsstyrelser och kommuner till ett Skype-möte för att diskutera BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar samt bedömningen av deras miljörapporter. På mötet deltog ca 70 miljöinspektörer.

- **Årlig handläggartäff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken.**
Den årliga handläggartäffen arrangerades via Skype den 1 oktober 2020.
- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv näring.**
Webbforumet Effektiv Näring är vår främsta kanal för tillsynsvägledning gentemot länsstyrelser och kommuner. Allt vägledningsmaterial som vi tar fram publiceras på forumet. Vi svarar regelbundet på frågor och vägledningen som rör våra tillsynsprojekt sker främst via detta forum. Under 2020 har vi skickat ut 17 mail med information till medlemmarna i forumet. Det fanns totalt 679 medlemmar i webbforumet vid årets slut.

Under hösten 2020 har vi arbetat med att flytta över allt vägledningsmaterial samt frågor och svar till en ny webbplats. Den 16 december 2020 stängde vi det gamla webbforumet.

5.3 Aktiviteter 2021

- **Tillsynsprojekt om hästverksamheter med fokus på gödsellagstiftningen.**
Vi genomförde ett tillsynsprojekt om växtnäringstillsyn på hästgårdar under 2021 i samverkan med kommunerna. Tillsynen utfördes av kommunerna mellan 1 mars till 30 september 2021. Resultatet kommer att sammanställas under hösten 2021 och presenteras på ett slutwebbinarium i början av 2022.
- **Informationsinsats om spridning och lagring av gödselmedel efter uppdatering av föreskrifterna (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.**
Förslaget på uppdaterade föreskrifter kommer att skickas ut på remiss under hösten 2021. Arbetet med att uppdatera vårt vägledningsmaterial pågår och kommer att presenteras i samband med att den nya lagstiftningen trädet i kraft.
- **Ta fram vägledning för att riskbedöma aktörer som hanterar växtskyddsmedel, kopplat till lämplig kontrollfrekvens.**
Arbetet med att ta fram en riskbedömningsmall pågår i samarbete med Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket. Vägledningen kommer att remitteras under hösten 2021.
- **Årlig handläggartäff om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar.**
Den 5 maj 2021 bjöd vi in handläggare på länsstyrelser och kommuner till ett Skype-möte för att diskutera BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar samt presentera vår uppdaterade vägledning. På mötet deltog ca 65 miljöinspektörer.

- **Årligt webinarium om den offentliga kontrollen av växtskyddsmedel.**
Den 15 september 2021 genomförde vi ett webinarium där vi informerade om mål och aktiviteter i Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan med avseende på växtskyddsmedel. På webinariet deltog 174 kontrollanter.
- **Årlig handläggartäff om tillsynsvägledning enligt miljöbalken.**
Den årliga handläggartäffen med länsstyrelserna kommer att genomföras via Skype den 6 oktober 2021.
- **Arbeta aktivt med tillsynsvägledning via webbforumet Effektiv Näring inom arbetsområdena växtnäring, växtskydd, IED och animaliska biprodukter.**
Den 13 januari 2021 öppnade vi upp webbforumet Effektiv Näring på en ny webbplats. Över 700 medlemmar flyttades över. Vad medlemmarna tycker om den nya webbplatsen kommer att utvärderas under hösten 2021.

6 Behov av tillsynsvägledning och prioriteringar

6.1 Kartläggning

Kartläggningen har främst utförts av arbetsgruppen för jordbrukstillsyn som arbetat under 2020-2021 med att ta fram underlag till den nationella tillsynsstrategin för miljöbalkstillsyn.

För att identifiera behovet av tillsynsvägledning har arbetsgruppen gjort en omvärldsanalys och kartlagt vad som är på gång när det gäller miljöbalkens regler, EU-rättsakter och internationella konventioner.

Vi på Jordbruksverket har även granskat våra egna föreskrifter och vårt vägledningsmaterial och bedömt behovet av uppdateringar och förtydliganden. Vi har sett vilka områden som är mest i behov av vägledning och identifierat vilka vägledningsinsatser vi skulle behöva genomföra under de kommande åren.

6.2 Synpunkter från tillsynsmyndigheterna

Utifrån den löpande kontakt vi har med tillsynsmyndigheter via webbforum, telefon, mejl samt handläggarrträffar har vi fått synpunkter på områden där de önskar bättre eller utökad vägledning. De områden som lyfts fram är främst:

- Grundutbildning om BAT-slutsatser för stora gris- och fjäderfäanläggningar
- Vägledning om handläggning av anmälningspliktiga djurhållande gårdar
- Animaliska biprodukter
- Hur tillsyn över växtnärlagslagstiftningen bör utföras i praktiken, till exempel kravet på begränsning av genomsnittlig fosfortillförsel via stallgödsel och organiska gödselmedel (22 kgP/ha).
- Slamspridning

Vi planerar att under 2022 ta fram en digital föreläsning om BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar.

Vi har i tidigare tillsynsvägledningsplaner utlovat mer vägledning om anmälningspliktiga djurhållande verksamheter. Arbetet med att ta fram denna vägledning har dock blivit nedprioriterat. För närvarande har Tillväxtverket ett regeringsuppdrag där de ska ta fram tjänster för att effektivisera och förenkla för företag i livsmedelskedjan som ska söka tillstånd eller anmäla en miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken. Regeringsuppdraget ska ske i samråd med Jordbruksverket, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Regeringsuppdraget ska slutredovisas 28 februari 2026. Vi avvaktar resultatet från regeringsuppdraget innan vi går vidare och tar fram någon specifik vägledning om handläggningen av anmälningspliktiga djurhållande verksamheter.

Det är flera kommuner som framför önskemål om mer tillsynsvägledning inom området animaliska biprodukter. Regelverket kring animaliska biprodukter ligger inte under miljöbalken, vilket innebär att området inte tas med i denna tillsynsvägledningsplan.

Förslaget att utveckla vår vägledning om tillsyn över växtnärlagslagstiftningen finns med i vad vi utlovat i den nationella tillsynsstrategin och kommer att genomföras under 2022-2024 genom digitala föreläsningar och ett tillsynsprojekt.

Tillsynsvägledningsansvaret för spridning av avloppsslam ligger hos Naturvårdsverket. Lagstiftningen är inte uppdaterad på många år och inte helt samstämmig med vår lagstiftning om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring. Vi kommer att starta upp ett samarbete med Naturvårdsverket under 2022-2024 för att se hur vi kan förbättra vår gemensamma vägledning inom området.

Behov av utvecklad tillsynsvägledning har även diskuterats i arbetsgruppen för framtagande av den nationella tillsynsstrategin. Följande områden rörde Jordbruksverkets tillsynsvägledningsansvar:

- Hästgårdar
- Växtodlingsgårdar
- Lagring av växtnäring
- Spridning av växtnäring
- Egenkontroll

En redogörelse för vad som arbetsgruppen avsåg med ovanstående områden finns beskrivet i bilaga 3.

6.3 Analys av vägledningsbehov utifrån miljömålen

Miljöbalkens mål om främjande av en hållbar utveckling har konkretiserats i miljömålen. Generationsmålet och de 16 miljö kvalitetsmålen ger därmed en vägledning vid tillämpningen av balken och bör ha en inverkan på hur tillsynsvägledning och tillsyn bedrivs.

Det är relativt många miljö kvalitetsmål som berör verksamheter inom vårt tillsynsvägledningsområde. De mål som i första hand är aktuella för verksamheter inom jordbruks- och trädgårdsområdet är:

- *Begränsad klimatpåverkan*
- *Bara naturlig försurning*
- *Giffri miljö*
- *Ingen övergödning*
- *Levande sjöar och vattendrag*
- *Grundvatten av god kvalitet*
- *Myllrande våtmarker*

- *Ett rikt odlingslandskap*
- *God bebyggd miljö och*
- *Ett rikt växt- och djurliv*

Jordbruksverket är ansvarig för uppföljning, utvärdering och rapportering av miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*.

Våra förslag på tillsynsvägledande insatser har analyserats utifrån generationsmålet och de miljökvalitetsmål som berör vårt område. Kopplingen mellan de aktiviteter vi valt att arbeta vidare med under perioden och miljökvalitetsmålen redovisas i bilaga 1.

6.4 Identifierade behov av tillsynsvägledning

6.4.1 Förändringar i lagstiftning och direktiv

Ramdirektivet för vatten² och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram påverkar behovet av vägledning. Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för 2021-2027 är ännu inte beslutat när denna plan tas. Enligt vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram ska *Jordbruksverket vidareutveckla sin tillsynsvägledning för länsstyrelser och kommuner i deras tillsyn av djurhållande verksamheter, jordbruks- och trädgårdsföretag. Jordbruksverket ska även vägleda dessa verksamheter i deras egenkontrollarbete* (Jordbruksverket, åtgärd 6).

Åtgärden ska leda till att växtnäringsförluster till och påverkan från användning av växtskyddsmedel på vattenförekomster minskar, så att den bidrar till att miljökvalitetsnormer för yt- och grundvatten följs.

Enligt nitratdirektivet³ ska varje medlemsland identifiera områden där det finns vatten som är känsliga för kväveföroreningar och även upprätta särskilda åtgärdsprogram för dessa områden. Dessa så kallade nitratkänsliga områden ska ses över vart fjärde år för att man ska kunna ta hänsyn till nya förhållanden, till exempel om halterna av nitrat i vattendrag och sjöar har förändrats. Nästa översyn kommer att ske 2022.

Våra föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring är ute på remiss under hösten 2021 och kommer troligtvis att beslutas vid årsskiftet 2021/2022. Vi kommer att se över vår vägledning inom området för att förtydliga de förändringar och uppdateringar som genomförs.

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

³ Rådets direktiv 91/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket.

EU:s direktiv (2009/128/EG) om hållbar användning av växtskyddsmedel⁴ håller på att revideras. Vi vet ännu inte vad denna revidering kommer att innebära för förändringar, men ett beslut kan förväntas under perioden 2022-2024.

Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2014:42) om integrerat växtskydd kommer under perioden 2022-2024 att ses över och uppdateras.

6.4.2 Områden där Jordbruksverket anser att tillsynen bör utvecklas

På vissa områden eller inom vissa verksamheter har vi sett ett behov av utökad tillsynsvägledning och tillsyn. Behovet kan dock vara väldigt lokalt och inte jämt fördelat över landet. För ett fåtal tillsynsmyndigheter kan det däremot vara en stor fråga. Det kan även vara områden där vi gör en egen bedömning om att tillsynen borde utvecklas även om inte många tillsynsmyndigheter har efterfrågat den.

Ett område som vi har identifierat är tillsynen på rena växtodlingsgårdar. Dessa verksamheter är oberoende storlek klassade som U-verksamheter. Vi ställde frågor om tillsynen på växtodlingsgårdar i Naturvårdsverkets 1:28 enkät för 2017 års tillsyn. Under 2017 var det endast 34 % av kommunerna som svarade att de bedriver regelbunden tillsyn på rena växtodlingsgårdar utan djurhållning. Resterande kommuner bedriver bara sporadisk tillsyn på dessa objekt ex. vid klagomål eller inventeringar kring vattendrag som ej uppnår god status.

När vi genomförde vårt tillsynsprojekt om Tillsyn i fält under 2019 var det endast 30 % av tillsynsbesöken som utfördes på växtodlingsgårdar. Jordbruksverket ser en risk i att miljötillsyn på djurhållande verksamheter prioriteras före växtodlingsgårdar på ett sätt som inte återspeglar verksamhetens påverkan eller risk för påverkan på miljön (exempelvis näringsläckage). Vi är samtidigt medvetna om att det idag saknas generella bedömningsgrunder för att kunna värdera miljörisker och därmed tillsynsfrekvens på växtodlingsgårdar som saknar djurhållning. Vi planerar att ta fram en vägledning kring detta under 2022.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel

Bilaga 1 Aktiviteter kopplat till miljömålen

Aktiviteter/miljömålen	Begränsad klimatpåverkan	Bara naturlig försurning	Gifrfri miljö	Ingen övergödning	Levande sjöar och vattendrag	Grundvatten av god kvalitet	Myllrande våtmarker	Ett rikt odlingslandskap	God bebyggd miljö	Ett rikt växt- och djurliv
Nationellt vägledningsprojekt om integrerat växtskydd på jordbruk			X		X	X	X	X		X
Ta fram ett prioriteringsstöd för riskbaserad växtnäringstillsyn på jordbruksföretag och hästgårdar kopplat till lämplig tillsynsfrekvens		X		X	X	X			X	
Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäingsområdet	X	X		X	X	X				
Uppdatera vägledningen Gödsel och miljö	X	X		X	X	X			X	

Aktiviteter/miljömålen	Begränsad klimatpåverkan	Bara naturlig försurning	Giffrfri miljö	Ingen övergödning	Levande sjöar och vattendrag	Grundvatten av god kvalitet	Myllrande våtmarker	Ett rikt odlingslandskap	God bebyggd miljö	Ett rikt växt- och djurliv
Ta fram en digital föreläsning om BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar	X	X		X					X	
Utvecklar vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel			X		X	X	X	X		X
Utvecklar vägledningsmaterial om lagring av växtskyddsmedel			X		X	X				
Nationellt tillsynsprojekt inom växtnäringsområdet	X	X		X	X	X				
Utvecklar vägledningsmaterial om spridning av växtskyddsmedel			X		X	X	X	X		X

Bilaga 2 Aktiviteter kopplat till överväganden

Aktiviteter/överväganden	Utlovat i tillsynsstrategin, nationella kontrollplanen eller stöder åtgärder i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Förändringar i lagstiftning	Efterfrågat från tillsynsmyndigheter	Områden där jordbruksverket anser att tillsynen bör utvecklas	Samverkan med andra statliga verk	Material finns tillgängligt eller kräver små resurser
Nationellt vägledningsprojekt om integrerat växtskydd på jordbruk	Nationella kontrollplanen och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Kan komma under 2022-2024. EU-kommissionen vill se en utveckling av kontrollerna inom området.	Nej	Ja	Nej	Delvis
Ta fram ett prioriteringsstöd för riskbaserad växtnäringstillsyn på jordbruksföretag och hästgårdar kopplat till lämplig tillsynsfrekvens	Tillsynsstrategin		Ja	Ja	Nej	Nej
Ta fram kortare digitala föreläsningar om lagstiftningen inom växtnäringområdet	Tillsynsstrategin och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja

Aktiviteter/överväganden	Utlövat i tillsynsstrategin, nationella kontrollplanen eller stöder åtgärder i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Förändringar i lagstiftning	Efterfrågat från tillsynsmyndigheter	Områden där jordbruksverket anser att tillsynen bör utvecklas	Samverkan med andra statliga verk	Material finns tillgängligt eller kräver små resurser
Ta fram en digital föreläsning om BAT-slutsatserna för stora gris- och fjäderfäanläggningar		Nej	Ja		Nej	Nej
Utvecklar vägledning inom mindre kontrollområden för växtskyddsmedel	Nationella kontrollplanen och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Nej	Ja	Ja	Ja, Kemi och NV	Nej
Utvecklar vägledningsmaterial om lagring av växtskyddsmedel	Nationella kontrollplanen	Nej	Ja		Ja, Kemi och NV	Nej
Nationellt tillsynsprojekt inom växtnärsområdet	Tillsynsstrategin och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Nej	Ja	Ja	Eventuellt	Nej
Utvecklar vägledningsmaterial om spridning av växtskyddsmedel	Nationella kontrollplanen och vattenmyndigheternas åtgärdsprogram	Nej	Ja		Ja, Kemi och NV	Nej

Bilaga 3 Arbetsgruppens förslag på tänkbara fokusområden i den nationella tillsynsstrategin 2022-2024

Här redovisas de tänkbara fokusområden som arbetsgruppen kom fram till vid framtagandet av den nationella tillsynsstrategin för 2022-2024 och som omfattar Jordbruksverkets tillsynsvägledningsområde.

Hästgårdar

Beskrivning

Det finns ett stort antal hästgårdar i Sverige där gödsel produceras. Hästgödsel bidrar till övergödning av våra sjöar och vattendrag. Tillsynen över hur gödseln lagras och hanteras är därför viktig. Många hästägare har ingen egen växtodling och har därför svårt att få avsättning för sin gödsel.

Under senare år har forskare vid SLU tittat närmare på näringsläckage från rast- och beteshagar för hästar. Studier har klarlagt att fosforläckaget per ytenhet kan vara betydligt större från hästhagar jämfört med åkermark.

Stöd av underlaget

- Miljökvalitetsmålen: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag,
- Grundvatten av god kvalitet.
- Agenda 2030: Rent vatten och sanitet för alla (Mål 6).
- Länsstyrelsernas regleringsbrev.
- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram: Kommunerna mål 2 a
- Önskemål från kommunerna om mer tillsynsvägledning inom området.
- Uppmärksammade hot genom miljö- och hälsoövervakning.
- SOU (2020:10) om Stärkt lokalt åtgärdsarbete – att nå målet ingen övergödning.
- Inspelsportalen hösten 2020.

Tillsynens förutsättningar

Kommunerna bedriver tillsyn på mindre djurhållande verksamheter (U-verksamheter) där flertalet hästgårdar ingår. Det är en utmaning för kommunerna att hålla sina register över hästgårdarna uppdaterade då ett central register saknas samt att rörligheten av hästar är stor.

Tillsynen på större hästanläggningar över 10 djurenheter och på olika ridverksamheter är ofta återkommande, medan de mindre hästgårdarna istället får projekttillsyn.

Reglerna för gödsellagring hos privatpersoner eller ridverksamheter är inte lika tydlig som för verksamheter som klassas som jordbruksföretag, vilket leder till olika tolkningar mellan kommunerna.

Lagefterlevnaden för lagring av gödsel hos privatpersoner bedöms vara lägre än på jordbruksverksamheter.

Kommunerna efterfrågar mer vägledning kring vilka krav de kan ställa på rast- och beteshagar för hästar. Idag finns det ingen specifik vägledning kring detta.

Växtodlingsgårdar

Beskrivning

Enligt miljöprövningsförordningen (SFS 2013:251) är det antalet djur i en jordbruksverksamhet som avgör om verksamheten är tillstånds- eller anmälningspliktig. Det innebär att stora växtodlingsgårdar som brukar flera hundra hektar åker inte blir föremål för tillstånd- eller anmälningsplikt utan klassas som en U-verksamhet. Det har lett till att många kommuner, som inte har resurser att göra tillsyn på U-verksamheter, inte inspekterar rena växtodlingsgårdar. En växtodlingsgård kan mycket väl hantera växtnäring och växtskyddsmedel i samma eller större omfattning än vad en djurgård gör.

Stöd av underlaget

- Miljökvalitetsmålen: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt odlingslandskap, Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö.
- Agenda 2030: Rent vatten och sanitet för alla (Mål 6).
- Livsmedelsstrategin.
- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram: SJV mål 6, Lst mål 7, kommuner mål 2.
- Resultat från tillsynsprojektet Tillsyn i fält 2019.
- Uppmärksammade hot genom miljö- och hälsoövervakning.
- Uppdatering av föreskrift (2004:62) om Miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.
- Inspelsportalen hösten 2020.

Tillsynens förutsättningar

Jordbruksverket ställde några frågor om tillsynen på växtodlingsgårdar i Naturvårdsverkets 1:28 enkät för 2017 års tillsyn. Under 2017 var det endast 34 % av kommunerna som svarade att de bedriver regelbunden tillsyn på rena växtodlingsgårdar utan djurhållning. Resterande kommuner bedriver bara sporadisk

tillsyn på dessa objekt ex. vid klagomål eller inventeringar kring vattendrag som ej uppnår god status.

När vi genomförde vårt tillsynsprojekt om Tillsyn i fält under 2019 var det endast 30 % av tillsynsbesöken som utfördes på växtodlingsgårdar. Jordbruksverket bedömer att skillnaden i tillsynsfrekvens mellan en gård med djurhållning och en gård med ren växtodling inte är motiverad ur miljösynpunkt. Växtodlingen har lika stor påverkan på miljön oavsett vilken inriktning verksamheten har för övrigt. Av den anledningen ser Jordbruksverket inte att skillnaderna i tillsynsfrekvens är försvarbar.

Växtnäring – Lagring

Beskrivning

En väl fungerande lagring av stallgödsel innan spridning är grundläggande för att minska riskerna för punktutsläpp av växtnäringsämnen. Regler om hur stora lagringsutrymmen som krävs vid djurhållningen samt hur lagringsutrymmena ska vara utformade har funnits länge. Jordbruksverkets uppfattning är att lagefterlevnaden på jordbruksföretag är stor men något mindre hos privata djurägare, t.ex. hästhållare.

Stöd av underlaget

- Miljökvalitetsmålen: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft.
- Agenda 2030: Rent vatten och sanitet för alla (Mål 6).
- Länsstyrelsernas regleringsbrev.
- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram: SJV mål 6, Lst mål 7, kommuner mål 2.
- Uppmärksammade hot genom miljö- och hälsoövervakning.

Tillsynens förutsättningar

Lagring av stallgödsel är ett grundläggande tillsynsområde vid jordbrukstillsyn och lagringen följs upp i princip vid varje tillsynsbesök. De grundläggande kraven på att det ska finnas en lagringsplats för gödsel är vanligtvis uppfyllt.

Tillsynsmyndigheterna önskar nu mer tillsynsvägledning om bedömning av gödsellagrens skick samt vilka andra verksamhetsavlopp som kan leda dit ex. pressvatten och tvättvatten.

Stallgödsel får lagras tillfälligt i fält i stukor inför spridning eller för kompostering. Reglerna kring stukalagring är allmänna råd och tillsynsmyndigheterna önskar mer vägledning inom området.

Växtnäring – spridning

Beskrivning

Tillsynen av spridningen av gödsel sker främst genom att dokument granskas och en dialog förs med jordbrukaren. För att följa upp om reglerna för hur stora mängder kväve och fosfor som får tillföras granskas växtodlingsplaner, dokumentation av tillförsel/avyttring av gödsel samt beräkningar av tillgänglig spridningsareal. Uppföljning sker även av vilka försiktighetsmått som vidtagits vid spridningen samt vid vilka tidpunkter spridning skett. Spridning av växtnäringsämnen är i särklass den del av växtnäringshanteringen som bidrar till störst påverkan på dricksvattenkvalitén, olägenheter för närboende och övergödningen i våra sjöar och vattendrag.

Stöd av underlag

- Miljökvalitetsmålen: Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt odlingslandskap, Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Giffri miljö.
- Agenda 2030: Ingen hunger (Mål 2), Rent vatten och sanitet för alla (Mål 6), Hållbar konsumtion och produktion (Mål 12), Ekosystem och biologisk mångfald (Mål 15).
- Länsstyrelsernas regleringsbrev.
- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram: SJV mål 6, Lst mål 7, kommuner mål 2.
- Resultat från tillsynsprojekt Tillsyn i fält 2019.
- Högt prioriterat av tillsynsmyndigheter inför Tillsynsvägledningsplan 2019-2021.
- Önskemål om tillsynsvägledning om slamspridning.
- Resultat från Naturvårdsverkets enkät om tillsynsmyndigheternas tillsyn 2017.
- Uppmärksammade hot genom miljö- och hälsoövervakning.
- Uppdatering av föreskrift (2004:62) om Miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring.
- Utredningar gällande övergödning samt genomgång av aktuell lagstiftning.
- Inspelsportalen hösten 2020.

Tillsynens förutsättningar

Vid tillsyn på jordbruk följs vanligtvis spridningen av gödsel upp. På vilken detaljnivå tillsynen utförs kan variera mellan åren och mellan tillsynsmyndigheterna. Önskemål har framförts till Jordbruksverket om mer tillsynsvägledning om granskning av växtodlingsplaner och markkarteringar.

De senaste åren har diskussioner förts om hur mycket fosfor som årligen får tillföras åkermark i fosforklass IV-V via stallgödsel. Det finns även otydligheter

kring vad som gäller vid spridning av 5-års givor med slam. Slamspridningen överlag hanteras olika mellan tillsynsmyndigheterna och det finns ett stort behov av ytterligare tillsynsvägledning då lagstiftningen är gammal och spridningen av slam regleras både i separata slamföreskrifter och i Jordbruksverkets spridningsregler, vilket försvårar förståelsen.

Egenkontroll

Beskrivning

Reglerna om alla verksamhetsutövares egenkontroll har funnits sen miljöbalken beslutades 1999. Kraven ser något olika ut beroende på om verksamheten är tillstånds- eller anmälningspliktig eller om det är ett U-företag. LRF har försökt stötta jordbruksföretagen genom att ta fram ett Egenkontrollpaket. Jordbruksverket har också tagit fram vägledning för att förenkla för jordbrukaren att i sin vardag utföra egenkontroll. Det finns även framtaget en vägledning som är tänkt att stötta miljöinspektören i sin bedömning av egenkontrollen.

Stöd av underlaget

- Miljökvalitetsmålen: Alla.
- Livsmedelsstrategin
- Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram: SJV mål 5.
- Inspelsportalen hösten 2020.

Tillsynens förutsättningar

Tillsynen av jordbruksföretagens egenkontroll sker vid den återkommande tillsynen. En del tillsynsmyndigheter utför uppföljningen av egenkontrollarbetet i form av projektillsyn. Trots att reglerna om egenkontroll har funnit länge så är det ett område där utvecklingen går långsamt. Jordbrukarna är fortfarande osäkra på vad som förväntas av dem och miljöinspektören har svårt att bedöma vad som är tillräckligt. I en del kommuner bedömer inspektören att det är tillräckligt att U-verksamheterna fyller i den årliga Miljöhousesynen (lista över aktuell lagstiftning) medan andra kommuner anser att en riskbedömning av verksamheten är grundläggande för alla verksamheter oavsett storlek. Det finns även oklarheter i de regler som finns för de tillstånds- och anmälningspliktiga verksamheterna bland annat hur många skriftliga rutiner som krävs, hur dokumentationen ska utföras, vilka kemikalier som ska antecknas på kemikalieförteckningen etc.

Kommunerna bedömer jordbrukarnas arbete med egenkontrollen på olika sätt över hela landet. Mer vägledning efterfrågas från både jordbrukare och tillsynsmyndigheter.

**Jordbruks
verket**

Jordbruksverket

551 82 Jönköping

Telefon 036-15 50 00 (vx)

jordbruksverket@jordbruksverket.se

www.jordbruksverket.se